

Wydział Geodezji i Kartografii

Przedmiot: **Wybrane zagadnienia geodezji wyższej**

Prowadzący: **mgr inż. Viktor Szabó**

Projekt: **Astronomia geodezyjna**

Kierunek: Geoinformatyka

Semestr 7

Student: Patrycja Tatar

Numer indeksu: 291578

1. Cel

Głównym celem zadania było pokazanie ruchu wybranej gwiazdy na niebie w ciągu doby dla trzech różnych miejsc na Ziemi. Kolejnym zadaniem jest pokazanie zależności wysokości oraz azymutu od czasu. Przy tym ćwiczeniu przeliczono współrzędne z układu równikowego ekwinokcjalego na układ horyzontalny związany z miejscem obserwacji.

2. Dane

Wybrano gwiazdę **Regulus** z gwiazdozbioru Lwa o rektascensji równej 10h 09min 31,23s oraz deklinacji równej $11^{\circ} 51' 41.8''$. Dane obiektu pobrano z programu Stellarium dnia 24.11.2021r. Tą gwiazdę widać gołym okiem z Ziemi a jej położenie wskazuje serce Lwa.

Wybrano następujące 3 miejsca na Ziemi:

- **Warszawa** (półkula północna, strefa czasowa UTC+01:00)

$$\Phi_1 = 52.2297700$$

$$\lambda_1 = 21.0117800$$

- **Wyspy Świętego Tomasza i Książęca** (okolice równika, strefa czasowa UTC±0)

$$\Phi_2 = 0.3365400$$

$$\lambda_2 = 6.7273200$$

- **Buenos Aires** (półkula południowa, strefa czasowa UTC-3:00)

$$\Phi_3 = -34.6131500;$$

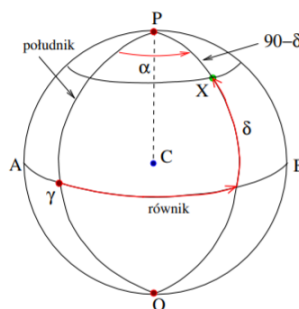
$$\lambda_3 = -58.3772300$$

3. Trochę teorii

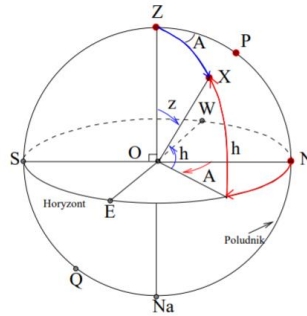
Rektascensja [α] – jedna ze współrzędnych równikowo ekwinokcjale; kąt między płaszczyzną zawierającą punkt Barana a płaszczyzną przechodzącą przez dany obiekt (w ćwiczeniu jest to gwiazda).

Deklinacja [δ] – jedna ze współrzędnych równikowo ekwinokcjale; odległość kątowa jaką tworzy promień wodzący od płaszczyzny równika niebieskiego do gwiazdy; przyjmuje wartości od -90° do $+90^{\circ}$.

Układ równikowy ekwinokcjale – określa położenie gwiazd za pomocą deklinacji i rektascensji; współrzędne w tym układzie są niezależne od miejsca obserwacji i zależne tylko od ruchów własnych.

Układ horyzontalny – chwilowy układ, którego główną osią jest oś zenit – nadir; współrzędnymi tego układu jest zenit i azymut, które są zależne od miejsca obserwacji i czasu.

4. Kolejne kroki ćwiczenia

I. *Zmiana daty na liczbę dni juliańskich*, w celu uniknięcia problemów związanych ze zmianą kalendarza w XVI wieku oraz braku roku zerowego. Pierwszy krok został wykonany dzięki poniższej funkcji umieszczonej w osobnym pliku „julday.m”.

jd = julday(ye,m,d,0) [dni]
ye – rok; **m** – miesiąc; **d** – dzień

II. Przeliczenie czasu słonecznego UT na czas gwiazdowy S oraz obliczenie kąta godzinnego dla pojedynczego miejsca.

- średni czas gwiazdowy Greenwich
 $g = \text{GMST}(\text{jd})$ [stopnie] (GMST to funkcja umieszczona w osobnym pliku „GMST.m”)
- czas uniwersalny UT1
 $\text{UT1} = h * 1.002737909350795$ [godziny]
h – godziny obserwacji podane w macierzy
- obliczenie czasu gwiazdowego
 $S = \text{UT1} * 15 + \text{lambda} + g$ [stopnie]
- obliczenie kąta godzinnego
 $t = S - \text{rekt}$ [stopnie]

III. Rozwiązanie trójkąta paralaktycznego.

Azymut (A) – kąt między kierunkiem północnym, a kierunkiem na gwiazdę rzutowany na płaszczyznę.

Odległość zenitalna (Z) - kąt między kierunkiem na wybrany punkt na sferze niebieskiej, a kierunkiem zenitu.

- obliczenie odległości zenitalnej i azymutu

$$Z = \arccos(\sin(\Phi\_1) \cdot \sin(\text{deklinacja}) + \cos(\Phi\_1) \cdot \cos(\text{deklinacja}) \cdot \cos(t))$$

- obliczenie azymutu

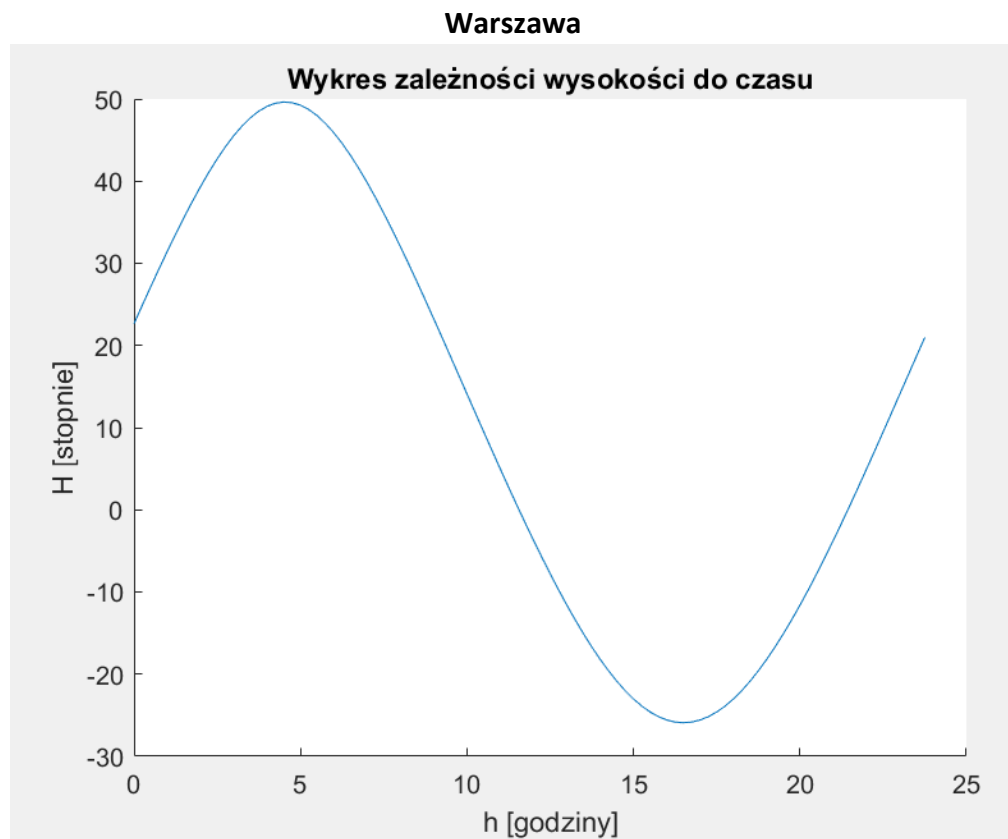
$$Az = \arctan(-\cos(\text{deklinacja}) \cdot \sin(t) / (\cos(\Phi) \cdot \sin(\text{deklinacja}) - \sin(\Phi) \cdot \cos(\text{deklinacja}) \cdot \cos(t)))$$

IV. Obliczenie wysokości

Wysokość (H) – kąt między płaszczyzną horyzontu, a kierunkiem od obserwatora do ciała niebieskiego.

$$H = 90 - Z \text{ [stopnie]}$$

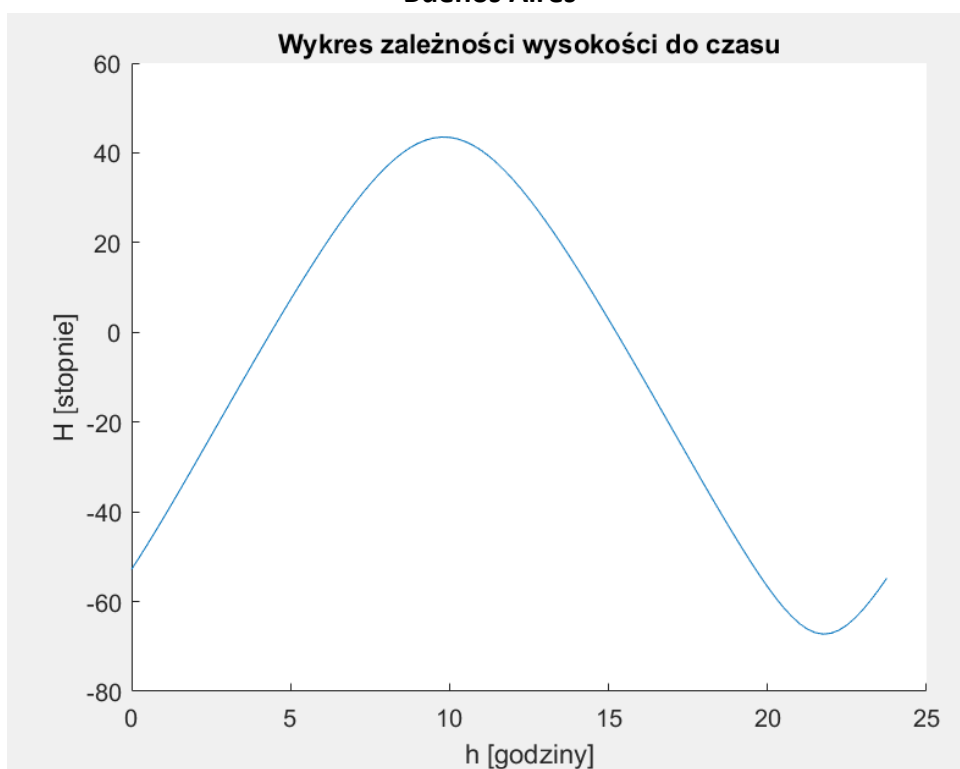
V. Wyznaczenie wykresu zależności wysokości od czasu.

Wyspy Świętego Tomasza i Książęca

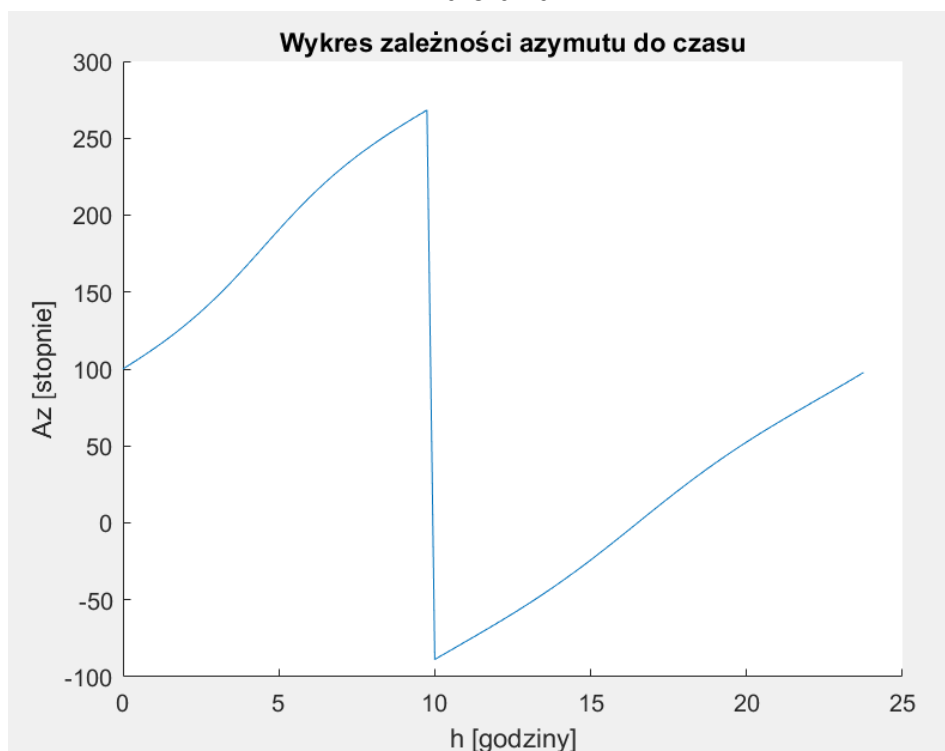

Buenos Aires

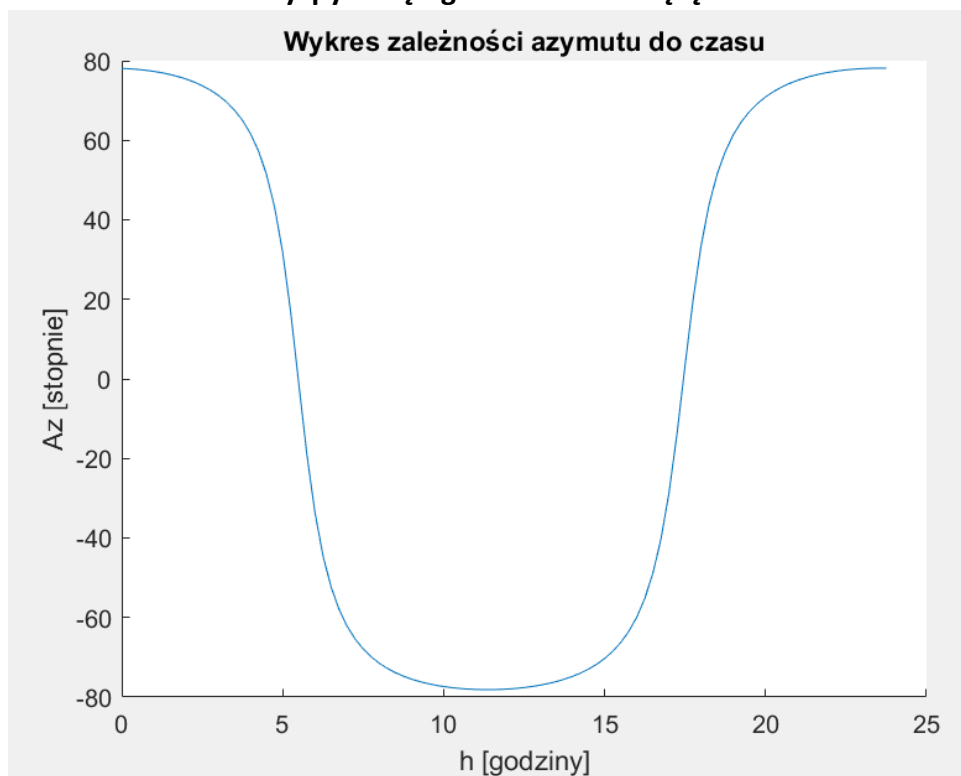

VI. Wyznaczenie wykresu zależności azymutu do czasu

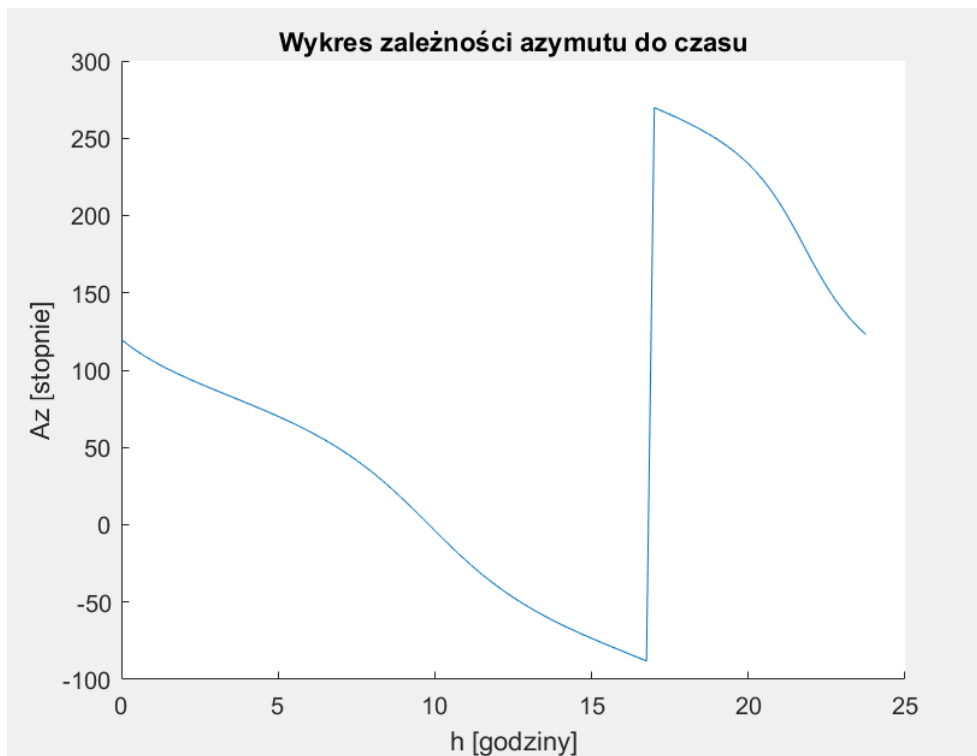
Warszawa

Wyspy Świętego Tomasza i Książęca

Buenos Aires

VII. Transformacja współrzędnych oraz przedstawienie ruchu gwiazdy na sferze

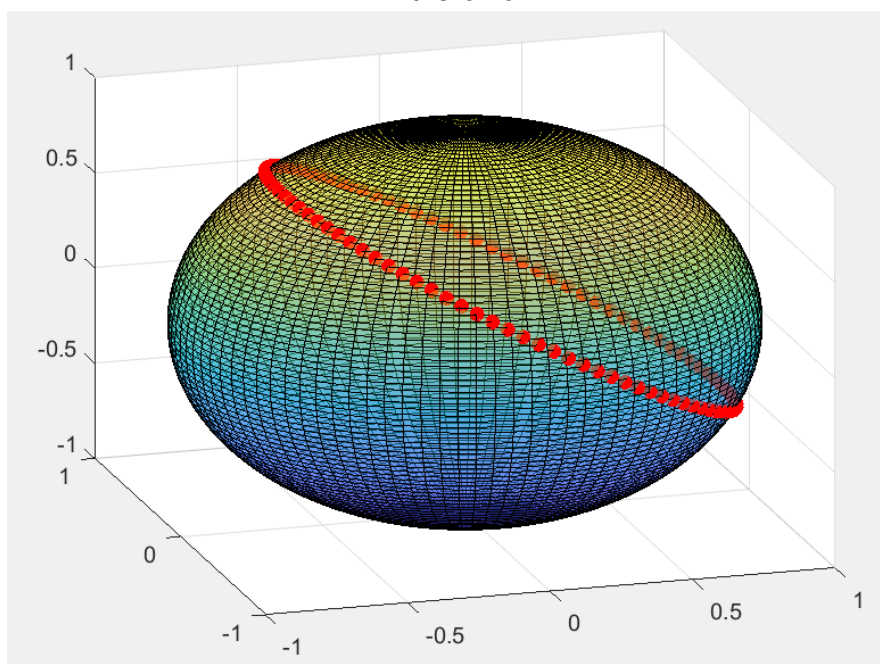
$r = 1$ (odległość gwiazdy od obserwatora, przyjmujemy stałą wartość)

$$x = r \cdot \sin(Z) \cdot \cos(Az)$$

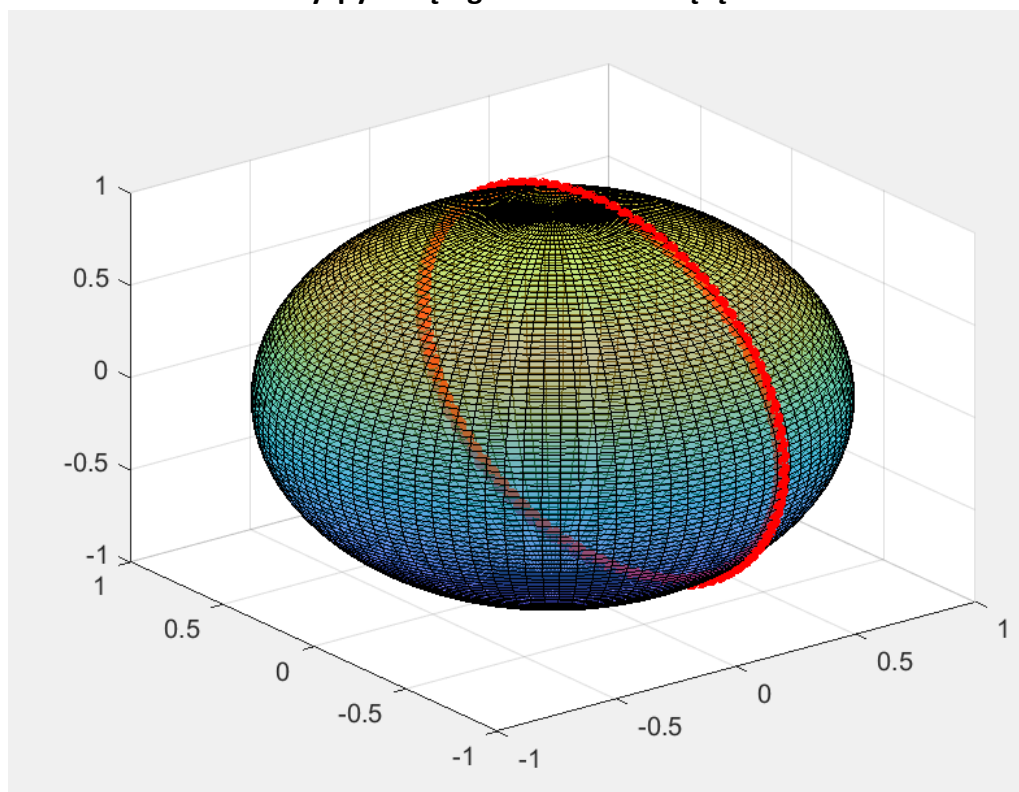
$$y = r \cdot \sin(Z) \cdot \sin(Az)$$

$$z = r \cdot \cos(Z)$$

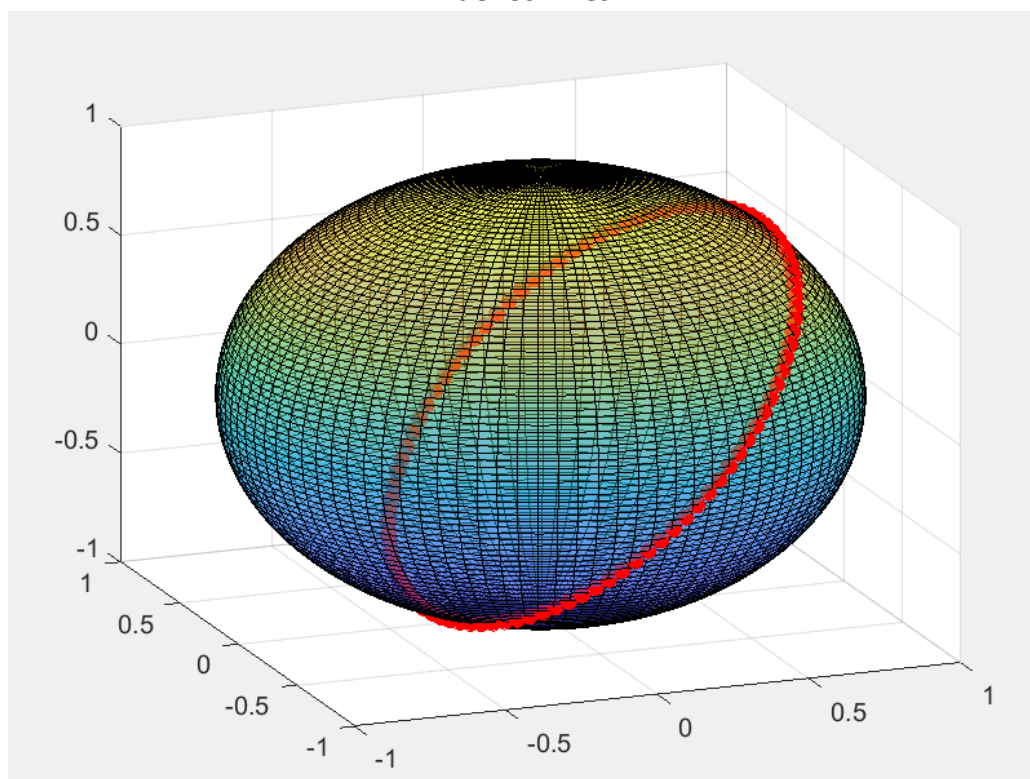
Warszawa

Wyspy Świętego Tomasza i Książęca

Buenos Aires

VIII. Wyznaczenie momentu zachodu i wschodu gwiazdy

Odległość zenitalna przyjmuje wartości od 0° do 180° :

- dla wartości od 0° do 90° obiekt znajduje się na horyzoncie;
- dla wartości od 90° do 180° obiekt znajduje się pod horyzontem.

Kiedy wartość odległości zenitalnej spada poniżej 90° następuje wschód gwiazdy, a gdy wartość rośnie powyżej 90° gwiazda zachodzi.

- Moment zachodu

Buenos Aires

Kolejność punktu	60	61	62	63	64
Zenit (Z)	84.17181	87.12075	90.10326	93.11446	96.14979

Zachód gwiazdy Regulus nastąpił pomiędzy 15h 15min a 15h 30min od początku obserwacji.

Wyspy Świętego Tomasza i Książęca

Kolejność punktu	45	46	47	48	49
Zenit (Z)	83.05559	86.73523	90.41518	94.09475	97.77327

Zachód gwiazdy Regulus nastąpił pomiędzy 11h 30min a 11h 45min od początku obserwacji.

Warszawa

Kolejność punktu	45	46	47	48	49
Zenit (Z)	85.02375	87.25391	89.45165	91.61084	93.72521

Zachód gwiazdy Regulus nastąpił pomiędzy 11h 45min a 12h 00min od początku obserwacji.

- Moment wschodu

Buenos Aires

Kolejność punktu	16	17	18	19	20
Zenit (Z)	97.66122	94.61553	91.59182	88.59451	85.62830

Wschód gwiazdy Regulus nastąpił pomiędzy 04h 30min a 04h 45min od początku obserwacji.

Wyspy Świętego Tomasza i Książęca

Kolejność punktu	92	93	94	95	96
Zenit (Z)	100.00051	96.32298	92.64397	88.96417	85.28426

Wschód gwiazdy Regulus nastąpił pomiędzy 23h 30min a 23h 45min od początku obserwacji.

Warszawa

Kolejność punktu	84	85	86	87	88
Zenit (Z)	95.80480	93.74218	91.62820	89.46934	87.27190

Wschód gwiazdy Regulus nastąpił pomiędzy 21h 30min a 21h 45min od początku obserwacji.

5. Wnioski

Ruch pozorny gwiazdy na niebie zależy od:

- rektascensji i deklinacji gwiazdy;
- współrzędnych Φ, λ miejsca obserwacji na Ziemi;
- czasu obserwacji.

Wszystkie gwiazdy są nieruchome i posiadają stałe wartości (rektascensja i deklinacja).

Ruch ciał niebieskich obserwowany z Ziemi jest pozorny. Efekt ruchu gwiazdy jest spowodowany ruchem Ziemi.